

**Ne bis in idem, τεκμήριο αθωότητας και η “αχίλλειος πτέρνα” της απόφασης
Καπετάνιος του ΕΔΔΑ: οι θεμελιώδεις αρχές της επικουρικότητας του ελέγχου
του ΕΔΔΑ και της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών**

Όπως επεσήμανα στο σημείωμά μου επί της ΣτΕ Ολομ. 1741/2015, η απόφαση Καπετάνιος του ΕΔΔΑ παρουσιάζει πρωτοτυπία, κατά βάση, ως προς ένα και μοναδικό ζήτημα, το οποίο εμπίπτει όχι στο ουσιαστικό αλλά στο δικονομικό δίκαιο: την υποχρέωση (αυτεπάγγελτης) εξέτασης από τον διοικητικό δικαστή του αμετακλήτου της οικείας ποινικής απόφασης, το οποίο συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για να τεθεί ζήτημα παραβίασης του ne bis in idem (καθώς και του τεκμηρίου αθωότητας, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια), συνεπεία της διοικητικής πράξης και δίκης επιβολής πολλαπλού τέλους λαθρεμπορίας. Εκ πρώτης όψεως, το ζήτημα αυτό φαίνεται να είναι δευτερεύουσας σημασίας και να αφορά απλώς μια δικονομική λεπτομέρεια για την εφαρμογή του άρθρου 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου (καθώς και του άρθρου 6 παρ. 2) της ΕΣΔΑ στις διοικητικές διαφορές λαθρεμπορίας. Ωστόσο, τα πράγματα είναι αρκετά διαφορετικά. Πρόκειται για ζήτημα μείζονος σημασίας, διότι ανάγεται στο εθνικό σύστημα ένδικης προστασίας των προβλεπόμενων από την ΕΣΔΑ δικαιωμάτων και τη σχέση του με το αντίστοιχο σύστημα της ΕΣΔΑ, δηλαδή με τη δικαιοδοσία του ΕΔΔΑ και την έκταση του ασκούμενου από αυτό ελέγχου.

Η ανωτέρω σχέση ερείδεται στη θεμελιώδη αρχή της επικουρικότητας του συστήματος παροχής ένδικης προστασίας από το ΕΔΔΑ¹. Η αρχή αυτή διαπλάσθηκε από τη νομολογία του ΕΔΔΑ, συμπεριλήφθηκε στη Διακήρυξη του Brighton και τελεί υπό ένταξη στο προοίμιο της ΕΣΔΑ, μέσω του άρθρου 1 του 15^{ου} Πρόσθετου Πρωτοκόλλου². Σύμφωνα με την εν λόγω αρχή, η πρωταρχική ευθύνη προστασίας των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ ανήκει στα κράτη μέλη, τα οποία, στο πλαίσιο αυτό, διαθέτουν καταρχήν κάποιο περιθώριο εκτίμησης, υποκείμενης στον έλεγχο του ΕΔΔΑ. Η αρχή της επικουρικότητας, κατά την ΕΣΔΑ, έχει λοιπόν διττό περιεχόμενο: αναφέρεται, αφενός, στο παραδεκτό της ατομικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ και, αφετέρου, στο βάσιμο αυτής.

Όσον αφορά το πρώτο ως άνω σκέλος της αρχής της επικουρικότητας, το ΕΔΔΑ έχει, ειδικότερα, δεχθεί τα ακόλουθα: (α) συνιστά θεμελιώδη όψη του μηχανισμού προστασίας της ΕΣΔΑ ότι αυτός έχει επικουρικό χαρακτήρα έναντι των εθνικών συστημάτων διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που κατοχυρώνει η ΕΣΔΑ, (β) το ΕΔΔΑ εποπτεύει τη συμμόρφωση των κρατών μελών προς τις υποχρεώσεις τους από την ΕΣΔΑ, χωρίς να τα υποκαθιστά στο ρόλο τους αυτό, (γ) η κατά το άρθρο 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ απαίτηση (ως προϋπόθεση του παραδεκτού της ατομικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ) περί προηγούμενης εξάντλησης των εσωτερικών μέσων θεραπείας της προβαλλόμενης παράβασης στηρίζεται στην εκδοχή, η οποία αποτυπώνεται και στο σχετικό άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, ύπαρξης προσβάσιμων και αποτελεσματικών μέσων θεραπείας στο εθνικό επίπεδο, (δ) ένα μέσο είναι αποτελεσματικό, εφόσον είναι ικανό να άρει άμεσα την αποδιδόμενη πλημμέλεια και προσφέρει εύλογη προοπτική επιτυχίας, δηλαδή δεν είναι εμφανώς μάταιο και καταδικασμένο σε απόρριψη, στην ουσία του, (ε) το εμπλεκόμενο κράτος μέλος απαλλάσσεται από την υποχρέωση λογοδοσίας ενώπιον του ΕΔΔΑ, αν δεν του δόθηκε προηγουμένως η δυνατότητα να αποκαταστήσει τα πράγματα, στο πλαίσιο της έννομης τάξης του, (στ) οι αιτιάσεις περί παραβίασης δικαιωμάτων κατά την ΕΣΔΑ πρέπει να προβάλλονται, έστω κατ’ ουσίαν, στα αρμόδια εθνικά όργανα, με τήρηση των προθεσμιών και λοιπών τυπικών προϋποθέσεων που ορίζονται στο εθνικό δίκαιο, (ζ) ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει

¹ Η αρχή αυτή διακρίνεται σαφώς από την αρχή της επικουρικότητας στο πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ, που διέπει την άσκηση από την Ένωση των αρμοδιοτήτων της που δεν είναι αποκλειστικές (βλ., ιδίως, άρθρο 5 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση).

² Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει και κυρώσει το Πρωτόκολλο αυτό, το οποίο δεν έχει ακόμα τεθεί σε ισχύ (στοιχεία από το site του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο τέλος Ιουνίου 2015).

χρησιμοποιήσει κάθε διαδικαστική/δικονομική δυνατότητα που του παρέχει το εθνικό δίκαιο προκειμένου να αποτρέψει την προβαλλόμενη παραβίαση των δικαιωμάτων του, (η) εάν ο αιτών παρέλειψε να συμμορφωθεί με τις παραπάνω υποχρεώσεις του, η προσφυγή του στο ΕΔΔΑ είναι καταρχήν απορριπτέα ως απαράδεκτη, λόγω μη εξάντλησης των εσωτερικών μέσων θεραπείας, εφόσον τα διαθέσιμα μέσα ήταν επαρκή και αποτελεσματικά, υπό την ανωτέρω έννοια και (θ) το κράτος μέλος που επικαλείται απαράδεκτο από την ανωτέρω άποψη οφείλει να δείξει ότι υπήρχε διαθέσιμο και αποτελεσματικό μέσο θεραπείας, εάν δε το κράτος ανταποκριθεί στο εν λόγω βάρος του, πρέπει ο προσφεύγων να τεκμηριώσει είτε ότι εξάντλησε τα μέσα στα οποία αναφέρεται το κράτος είτε ότι αυτά ήταν ανεπαρκή ή αναποτελεσματικά, ενόψει των συνθηκών, είτε ότι συνέτρεχαν εξαιρετικές περιστάσεις, λόγω των οποίων απαλλασσόταν από την υποχρέωση εξάντλησης των εσωτερικών μέσων θεραπείας³. Η δεύτερη όψη της αρχής της επικουρικότητας αντανακλά τα όρια της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτει το κράτος μέλος, δηλαδή τα (λιγότερα ή περισσότερο στενά, αναλόγως του περιοριζόμενου, μη απόλυτου δικαιώματος, του επίμαχου μέτρου επέμβασης σε αυτό και του επιδιωκόμενου σκοπού⁴) πλαίσια εντός των οποίων πρέπει να κινείται η εκτίμηση του έχοντος τη σχετική αποφασιστική αρμοδιότητα εθνικού οργάνου (ιδίως, δε, του δικαιοδοτικού, που κρίνει την υπόθεση), η οποία, πάντως, απαιτείται να είναι εύλογη και να διενεργείται σύμφωνα με τα κριτήρια που απορρέουν από τις επιταγές της ΕΣΔΑ, όπως αυτή ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ⁵.

Οι δύο ανωτέρω εκφάνσεις της αρχής της επικουρικότητας διακρίνονται, καταρχήν, σαφώς μεταξύ τους, ενόψει του διαφορετικού σκοπού και περιεχομένου τους. Η πρώτη ανταποκρίνεται στην ανάγκη χορήγησης στο εμπλεκόμενο κράτος μέλος της δυνατότητας να εξετάσει προσηκόντως την εικαζόμενη παράβαση και, εφόσον συντρέχει περίπτωση, να διορθώσει το σφάλμα του και να ικανοποιήσει τον ενδιαφερόμενο, παρέχοντάς του επαρκή θεραπεία, ώστε να μην χρειασθεί να ενεργοποιηθεί ο ευρωπαϊκός μηχανισμός δικαστικής προστασίας ή, στην αντίθετη περίπτωση, να φθάσει η υπόθεση επαρκώς εκκαθαρισμένη, κατά το πραγματικό και το νομικό της μέρος, ενώπιον του ΕΔΔΑ, το οποίο, όπως έχει τονίσει, δεν προορίζεται να ασκεί δικαιοδοσία πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁶. Η δεύτερη αντικατοπτρίζει το εύρος εκτίμησης που αναγνωρίζεται στο καθού κράτος, αφενός, ως προς τον καθορισμό του περιεχομένου των κρίσιμων (δικονομικών ή ουσιαστικών) εθνικών κανόνων δικαίου και, αφετέρου, ως προς την εφαρμογή τους συγκεκριμένη υπόθεση, στο πλαίσιο της στάθμισης των εμπλεκόμενων, συγκρουόμενων συμφερόντων, σε ορισμένο χρονικό σημείο και ενόψει των κρατουσών στη χώρα συνθηκών⁷. Ωστόσο, τα όρια των δύο παραπάνω πτυχών της αρχής της επικουρικότητας καθίστανται δυσδιάκριτα στις περιπτώσεις ερμηνείας και εφαρμογής δικονομικών κανόνων, βάσει των οποίων το αρμόδιο εθνικό δικαστήριο απορρίπτει (ως απαράδεκτο ή αβάσιμο) το ένδικο βοήθημα ή μέσο που έχει ασκηθεί από τον ενδιαφερόμενο ιδιώτη, για την προστασία δικαιωμάτων του κατά την ΕΣΔΑ. Στις περιπτώσεις αυτές, φαίνεται πάντως να προέχει το ζήτημα του παραδεκτού της προσφυγής στο ΕΔΔΑ, με βάση το άρθρ. 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, σε σχέση με το οικείο ζήτημα που μπορεί να τεθεί στο επίπεδο του βασίμου αυτής, ιδίως με βάση τα άρθρα 6 (παρ. 1) και 13 της ΕΣΔΑ. Τέτοιες περιπτώσεις έκρινε το ΕΔΔΑ στις δύο από τις τρεις υποθέσεις, για τις οποίες καταδίκασε την Ελλάδα με την απόφασή του *Καπετάνιος (και άλλοι)*.

³ Βλ. ΕΔΔΑ (μειζ. συνθ.) 25.3.2014, *Vučković and Others v. Serbia*, (17153/11 κ.λπ.), σκέψεις 69-77, με περαιτέρω παραπομπές στη νομολογία.

⁴ Βλ. λ.χ. ΕΔΔΑ (μειζ. συνθ.) 4.12.2007, *Dickson v. United Kingdom* (44362/04) σκέψεις 77-78.

⁵ Βλ., ιδίως, ΕΔΔΑ (μειζ. συνθ.) 12.9.2011, *Palomo Sánchez and others v. Spain* (28955/06 κ.λπ.), σκέψεις 54-55 και ΕΔΔΑ 21.10.2014, *Erla Hlynisdottir v. Iceland no. 2* (54125/10), σκέψεις 51-54, αναφορικά με το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ (ελευθερία έκφρασης).

⁶ Βλ. ΕΔΔΑ, *Vučković and Others v. Serbia*, *op.cit.*, σκέψη 70.

⁷ Πρβλ. ΕΔΔΑ, *Palomo Sánchez and others v. Spain*, *op.cit.*, σκέψη 54.

Ο επίμαχος εθνικός δικονομικός κανόνας αφορά στην (μη) ύπαρξη υποχρέωσης αυτεπάγγελτης εξέτασης του αμετακλήτου της σχετικής ποινικής απόφασης από το διοικητικό δικαστήριο. Συναφώς, υπενθυμίζω τη σημασία της συνδρομής του εν λόγω αμετακλήτου, στο πλαίσιο της εφαρμογής των άρθρων 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου και 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, όπως αυτή συνοψίζεται στις σκέψεις 4-6 της απόφασης ΣτΕ 2403/2015:

“4. [...] από το συνδυασμό των ανωτέρω διατάξεων των άρθρων 142 παρ. 2 και 150 παρ. 5 του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα και του άρθρου 5 παρ. 2 του ΚΔΔ [Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας], προκύπτει ότι η διαδικασία διοικητικής βεβαίωσης της παράβασης που κατατείνει στην επιβολή του πολλαπλού τέλους είναι αυτοτελής και διακεκριμένη σε σχέση με την αντίστοιχη ποινική διαδικασία, η αυτοτέλεια δε αυτή έχει την έννοια ότι το διοικητικό δικαστήριο, όταν κρίνει για τη διοικητική παράβαση, δεν δεσμεύεται από τυχόν προηγηθείσα απόφαση του ποινικού δικαστηρίου (εκτός εάν πρόκειται για αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση, οπότε δεσμεύεται ως προς την ενοχή του δράστη), υποχρεούται όμως να εκτιμήσει αυτήν κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1741/2015, 1713-1714/2014, 2957/2013 κ.ά.).

5. [...] το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), ερμηνεύοντας τη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, έχει δεχθεί ότι απόφαση διοικητικού δικαστηρίου που έπεται τελικής αθωωτικής απόφασης ποινικού δικαστηρίου για το ίδιο πρόσωπο δεν πρέπει να την παραβλέπει και να θέτει εν αμφιβόλω την αθώωση, έστω και αν αυτή εχώρησε λόγω αμφιβολιών, ως «τελική» δε απόφαση, στο πλαίσιο της προαναφερόμενης νομολογίας, νοείται η αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου (βλ. ΣτΕ 2951/2013, 2957/2013, 1713/2014, 1879/2014, 1184/2015 κ.ά.). Συνεπώς, το διοικητικό δικαστήριο υποχρεούται να απόσχει από τη διατύπωση κρίσης ή αιτιολογίας που να θέτει εν αμφιβόλω το αθωωτικό αποτέλεσμα της αμετακλήτως περαιωθείσας οικείας ποινικής διαδικασίας (βλ. ΣτΕ 1713-1714/2014, 3264/2014, 2069/2014, 1184/2015). Ενόψει της ανωτέρω νομολογίας και των εκτεθέντων στην προηγούμενη σκέψη, το εκ των υστέρων επιλαμβανόμενο διοικητικό δικαστήριο, που κρίνει επί της διοικητικής παράβασης της λαθρεμπορίας δεν δεσμεύεται από την οικεία αμετάκλητη απαλλακτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, αλλά υποχρεούται να τη συνεκτιμήσει (και, δη, κατά τρόπο ειδικό, ώστε, εφόσον αποκλίνει από τις ουσιαστικές κρίσεις του ποινικού δικαστή, να μην καταλείπονται εύλογες αμφιβολίες ως προς το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας, που απορρέει από την τελική έκβαση της ποινικής δίκης), στο πλαίσιο δε αυτό, δεν αποκλείεται να στηρίξει την κρίση του περί διάπραξης της αποδοθείσας παράβασης (και) σε στοιχεία που δεν είχε λάβει υπόψη του το ποινικό δικαστήριο (βλ. ΣτΕ 1713-1714/2014, 2069/2014, 1184/2015). Επομένως, κατά μείζονα λόγο, το διοικητικό δικαστήριο δεν δεσμεύεται από αθωωτική ποινική απόφαση η οποία δεν έχει καταστεί αμετάκλητη (πρβλ. ΣτΕ 2069/2014, 1184/2015), αλλά απλώς οφείλει να τη συνεκτιμήσει, ακόμα και κατά τρόπο γενικό ή και δίχως πανηγυρική εξαγγελία περί τούτου (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1741/2015), έχοντας σε κάθε περίπτωση τη δυνατότητα να αποστεί από τις σχετικές ουσιαστικές κρίσεις του ποινικού δικαστή, δοθέντος, άλλωστε, ότι τέτοια ποινική απόφαση δεν παράγει δεδικασμένο, σύμφωνα με το άρθρο 57, παρ. 1 και 3, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

6. Επειδή, η αρχή *ne bis in idem* (συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα που) κατοχυρώνεται τόσο στο άρθρο 4 του 7ου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ όσο και στο – εφαρμοζόμενο σε υπόθεση όπως η παρούσα – πρωτογενές δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως γενική αρχή αυτού, ήδη ενσωματωθείσα στο άρθρο 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1741/2015), το οποίο έχει την ίδια έννοια με εκείνη του άρθρου 4 του 7ου Πρόσθετου

Πρωτόκολλου της ΕΣΔΑ (βλ. την επεξήγηση υπό το άρθρο 50, καθώς και τη διάταξη του άρθρου 52 παρ. 3 του Χάρτη). Η ενεργοποίηση της ανωτέρω επιταγής της ΕΣΔΑ και του ενωσιακού δικαίου προϋποθέτει περισσότερες “ποινικές” διαδικασίες, η μία εκ των οποίων πρέπει να έχει περαιωθεί με αμετάκλητη απόφαση. Συνεπώς, η εν λόγω αρχή δεν αποκλείει την παράλληλη διεξαγωγή “ποινικών” διαδικασιών κατά του ίδιου προσώπου και για την ίδια κατ’ ουσίαν παράβαση, προτού εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση σε μία από τις διαδικασίες αυτές (βλ. ΣτΕ 108/2015 εν συμβ., ΕΔΔΑ 20.5.2014, Nykänen κατά Φινλανδίας, 11828/11, σκέψη 49 και ΕΔΔΑ 27.11.2014, Lucky Dev κατά Σουηδίας, 7356/10, σκέψη 59). Συνακόλουθα, ακόμα και υπό την (εσφαλμένη, κατά τα κριθέντα με την απόφαση 1741/2015 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας) εκδοχή ότι το πολλαπλό τέλος λαθρεμπορίας και η σχετική διοικητική δίκη έχουν “ποινικό” χαρακτήρα, πάντως, η εφαρμογή από το διοικητικό δικαστήριο της προαναφερόμενης αρχής *ne bis in idem*, λόγω σχετικής ποινικής δίκης, απαιτεί αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου (βλ. ΣτΕ 1522/2010 επταμ., 1325/2013, 1879/2014 κ.ά.).”

Επομένως, το αμετάκλητο της οικείας (αθωωτικής) ποινικής απόφασης συνιστά αναγκαία προϋπόθεση για την ενεργοποίηση, στο πλαίσιο της διοικητικής (διαδικασίας και) δίκης για λαθρεμπορική/φορολογική παράβαση, τόσο της αρχής *ne bis in idem* όσο και των προαναφερόμενων επιταγών που πηγάζουν από το τεκμήριο αθωότητας⁸, τούτο δε ανεξαρτήτως του εάν το πολλαπλό τέλος λαθρεμπορίας συνιστά “ποινή”. Όσον αφορά το εθνικό δικονομικό πλαίσιο εξέτασης του ως άνω αμετακλήτου, ισχύουν, ιδίως, τα εξής, κατά τα γενόμενα ερμηνευτικώς δεκτά στη σκέψη 7 της απόφασης ΣτΕ 2403/2015, η οποία στηρίζεται στην οικεία κρίση της σκέψης 8 της απόφασης ΣτΕ 1522/2010 επταμ.:

“7. [...] κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων της τελωνειακής νομοθεσίας [των άρθρων 142 παρ. 2 και 150 παρ. 5 του Εθνικού Τελωνειακού Κώδικα] και του άρθρου 5 (παρ. 2 και 4) του ΚΔΔ, το αμετάκλητο τυχόν προηγηθείσας σχετικής απόφασης ποινικού δικαστηρίου λαμβάνεται υπόψη από το διοικητικό δικαστήριο μόνον όταν του προβάλλεται προσηκόντως εκ μέρους ενός των διαδίκων, αυτεπαγγέλτως δε, κατά τη ρητή διάταξη της παρ. 4 [του άρθρου 5 του ΚΔΔ], μόνον «εφόσον τούτο προκύπτει από τα στοιχεία της δικογραφίας». Συνεπώς, όταν μεταξύ των στοιχείων υπόθεσης περιλαμβάνεται απόφαση πρωτοβάθμιου ή δευτεροβάθμιου ποινικού δικαστηρίου και δεν προβάλλεται ούτε προκύπτει ότι αυτή κατέστη αμετάκλητη, το διοικητικό δικαστήριο καμία υποχρέωση δεν έχει να εκδώσει προδικαστική απόφαση προκειμένου να διαπιστώσει μην τυχόν κατέστη αμετάκλητη (βλ. ΣτΕ 1522/2010 επταμ., 2951/2013, 4610/2013, 486/2014, 1879/2014, 421/2014 εν συμβ., 2375/2013 εν συμβ. κ.ά.). [...]”⁹

⁸ Πάντως, τεκμήριο αθωότητας πηγάζει και από μη αμετάκλητη απαλλακτική ποινική απόφαση, αλλά τότε επενεργεί διαφορετικά στη διοικητική δίκη, καθώς απλώς υποχρεώνει το διοικητικό δικαστή να απόσχει από την υιοθέτηση *διατύπωσης* (δηλαδή, από τη χρήση *γλωσσικής έκφρασης*) που θέτει εν αμφιβόλω το αθωωτικό αποτέλεσμα της ποινικής δίκης. Η υποχρέωση αυτή έχει διαφορετικό περιεχόμενο από την προεκτεθείσα υποχρέωση που γεννάται σε περίπτωση αμετάκλητης αθώωσης και τυχόν παραβίασή της ενδέχεται να δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης, λόγω ηθικής βλάβης του αθωωθέντος, αλλά δεν προκαλεί πλημμέλεια της απόφασης του διοικητικού δικαστηρίου που να δικαιολογεί την εξαφάνισή της, κατόπιν άσκησης ενδίκου μέσου, δεδομένου ότι, όπως σημειώνεται στην ΣτΕ 2403/2015, επί αθωωτικής απόφασης που δεν (προκύπτει ότι) έχει καταστεί αμετάκλητη, ο διοικητικός δικαστής μπορεί οπωσδήποτε να αποστεί από τις σχετικές κρίσεις του ποινικού δικαστή.

⁹ Στην απόφαση ΣτΕ 1522/2010 επταμ. διατυπώθηκε, συναφώς, η ακόλουθη μειοψηφία: “Κατά την έννοια της παρ. 4 του άρθρου 5 του Κ.Δ.Δ., το διοικητικό δικαστήριο που επιλαμβάνεται

Το Συμβούλιο της Επικρατείας στηρίχθηκε κατ' ουσίαν στον ανωτέρω εθνικό δικονομικό κανόνα, στην απόφαση 1999/2011 (υπόθεση Καπετάνιου), προκειμένου να απορρίψει λόγο αναίρεσης περί δέσμευσης (της Διοίκησης και) των διοικητικών δικαστηρίων από την οικεία αθωωτική ποινική απόφαση, όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά που έγιναν δεκτά με αυτήν¹⁰. Παράλληλα, στην ίδια απόφαση, το Συμβούλιο της Επικρατείας επικαλέσθηκε επικουρικά τον εθνικό δικονομικό κανόνα σύμφωνα με τον οποίο το διοικητικό δικαστήριο που δικάζει την υπόθεση μετ' αναίρεση υποχρεούται εν πάση περιπτώσει να συμμορφωθεί προς τα κριθέντα με την αναιρετική απόφαση του ΣτΕ. Περαιτέρω, το Δικαστήριο, στην απόφασή του 3616/2011 επταμ. (υπόθεση Νικολόπουλου), απέρριψε παρόμοιο λόγο αναίρεσης, με το σκεπτικό ότι ο ανααιρεσείων επικαλέσθηκε και προσκόμισε τη σχετική αθωωτική ποινική απόφαση, αφενός μεν, κατά παράβαση του προβλεπόμενου στο άρ. 150 ΚΔΔ κανόνα περί προαπόδειξης, απαραδέκτως με υπόμνημα υποβληθέν μετά από τη συζήτηση της υπόθεσης στο δικάσαν Διοικητικό Εφετείο, αφετέρου δε, απαραδέκτως ευθέως κατ' αναίρεση¹¹.

υπόθεσης επιβολής κύρωσης από τη Διοίκηση υποχρεούται να εξετάσει ειδικώς στην απόφασή του εάν έχει ολοκληρωθεί, με αμετάκλητη απόφαση, η αντίστοιχη διαδικασία ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων και να διαλάβει κρίση για το θέμα αυτό, εφόσον μεταξύ των στοιχείων της δικογραφίας περιλαμβάνεται απόφαση ποινικού δικαστηρίου η οποία αφορά σε κατηγορία κατά του ίδιου προσώπου, βάσει κατ' ουσίαν των ίδιων πραγματικών περιστατικών· διαφορετικά, το διοικητικό δικαστήριο καθιστά την απόφασή του ελλιπή ως προς τη νόμιμη βάση της, σε σχέση με τον τρόπο που λαμβάνει υπόψη του, ως οφείλει σε κάθε περίπτωση, την απόφαση του ποινικού δικαστηρίου και προσδιορίζει συναφώς τα όρια της εξουσίας του να κρίνει την υπόθεση. Και τούτο τόσο ενόψει της ρύθμισης του άρθρου 5 παρ. 2 του Κ.Δ.Δ. (στο μέτρο που αυτή τυγχάνει εφαρμογής, ως μη αντικείμενη σε κανόνα υπέρτερης τυπικής ισχύος) όσο και ενόψει των κανόνων που απορρέουν [από το άρθρο 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ]. Εξάλλου, στο πλαίσιο αυτό, δεν ασκεί επιρροή η διάταξη της παρ. 4 του άρθρου 5 του Κ.Δ.Δ., η οποία ναι μεν, ενόψει και της θεμελιώδους αρχής της αντιμωλίας, εμποδίζει το διοικητικό δικαστήριο να λάβει αυτεπαγγέλτως υπόψη το δεδικασμένο που απορρέει από αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου, όταν τα σχετικά έγγραφα (η ποινική απόφαση και τα έγγραφα από τα οποία προκύπτει το αμετάκλητο αυτής) δεν έχουν καταστεί νομίμως στοιχεία της δικογραφίας, με συνέπεια να στερούνται οι διάδικοι της δυνατότητας να ακουστούν επ' αυτών, αλλά δεν επηρεάζει τη βασική, κατά την έννοια της ίδιας διάταξης, υποχρέωση του δικαστηρίου να εξετάσει εάν έχει ολοκληρωθεί με αμετάκλητη απόφαση η αντίστοιχη ποινική διαδικασία, εκδίδοντας προς τούτο ενδεχομένως και προδικαστική απόφαση που να διατάζει τη συμπλήρωση, κατά τούτο, των στοιχείων της δικογραφίας.”

¹⁰ Ειδικότερα, στη σκέψη 7 της απόφασης ΣτΕ 1999/2011, αναφέρονται τα ακόλουθα: “[...] προβάλλεται ότι τίθεται ζήτημα αντιθέσεως προς τα άρθρα 20 παρ. 1 και 26 παρ. 1-3 του Συντάγματος [...] των [...] διατάξεων των άρθρων 120 παρ. 3 του ΚΦΔ και 97 παρ. 8 και 89 παρ. 2 του Τελωνειακού Κώδικα περί δεσμευτικότητας των διοικητικών δικαστηρίων μόνον από τις αμετάκλητες καταδικαστικές, όχι δε και από τις αθωωτικές, ποινικές αποφάσεις, και της, συνεπεία τούτου, ανάγκης δεσμεύσεως της διοικήσεως και των διοικητικών δικαστηρίων από το απορρέον από αθωωτικές ποινικές αποφάσεις δεδικασμένο ως προς τα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν την πραγματική βάση της σχετικής διοικητικής πράξεως, και ότι, ως εκ τούτου, μη νομίμως το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν θεώρησε ως δεσμευτική την προαναφερθείσα 1087/1992 αθωωτική ποινική απόφαση. Ο λόγος αυτός, καθ' ό μέρος αφορά στη δέσμευση από την ως άνω ποινική απόφαση, είναι απορριπτέος προεχόντως διότι ούτε ο ανααιρεσείων επικαλείται ούτε από τα στοιχεία του φακέλλου προκύπτει ότι η τελευταία αυτή ποινική απόφαση κατέστη αμετάκλητη (πρβλ. ΣτΕ 1522/2010 επταμ.), τούτο δε ανεξαρτήτως της περαιτέρω υποχρεώσεως του μετ' αναίρεση δικάσαντος διοικητικού εφετείου να μην αποστεί, κατά τα εκτεθέντα στις σκέψεις 3 και 4, από την κρίση της 3552/1998 αποφάσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας περί δεσμεύσεως των διοικητικών δικαστηρίων μόνον από τις αμετάκλητες καταδικαστικές αποφάσεις.”

¹¹ Ειδικότερα, στη σκέψη 6 της απόφασης ΣτΕ 3616/2011 επταμ. μνημονεύονται τα εξής: “[...] με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται κατ' αρχάς ότι ο ανααιρεσείων, «κατά την συζήτηση ενώπιον του δικάσαντος Β' βαθμίου Δικαστηρίου προσήγαγ[ε] και επικαλέσθηκ[ε] την υπ' αριθ.

Κατόπιν των ανωτέρω αποφάσεων (1999/2011 και 3616/2011) του Συμβουλίου της Επικρατείας, το ΕΔΔΑ, επιλήφθηκε προσφυγών, περί παραβίασης των άρθρων 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου και 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Με τη σκέψη 66 της απόφασής του Καπετάνιος και άλλοι, επί των προσφυγών αυτών, το ΕΔΔΑ έκρινε τα ακόλουθα, στο πλαίσιο της εξέτασης του βασίμου του λόγου σχετικά με το *ne bis in idem*:

2828/21.6.2000 απόφαση του Τριμελούς Πλημ/κείου Πατρών με την οποία κηρύχθηκ[ε] αθώς [...] της αποδοθείσης πράξης της λαθρεμπορίας επί της προκείμενης υπόθεσης [...]» και ότι η αθωωτική αυτή απόφαση, η οποία μάλιστα, «κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας και της ισονομίας» ήταν, κατά τον αιτούντα, όπως και οι κατ' άρθρ. 5 παρ. 2 Κ.Δ.Δ. καταδικαστικές αποφάσεις, δεσμευτική για το διοικητικό εφετείο, μη νομίμως δεν ελήφθη υπ' όψη από αυτό. Με το δικόγραφο, εξ άλλου, των προσθέτων λόγων, ο αναιρεσείων επαναλαμβάνει τον εν λόγω ισχυρισμό, προσθέτοντας ότι «την απόφαση αυτή του Ποινικού Δικαστηρίου, εκδοθείσαν μετά την πρωτόδικον δίκην, προσήγαγ[ε] προαποδεικτικώς ενώπιον του δικάσαντος εφετείου και την επεκαλέσθη διά του υποβληθέντος Υπομνήματος [...]». Όπως όμως προκύπτει από τα διαδικαστικά έγγραφα του φακέλου, μνεία της ως άνω ποινικής απόφασεως γίνεται το πρώτον στο από 14.1.2003 υπόμνημα που ο αναιρεσείων κατέθεσε την ίδια ημέρα (14.1.2003) στο διοικητικό εφετείο, μετά τη συζήτηση, στις 10.1.2003, της εφέσεώς του, αναφέροντας σχετικώς, «Επειδή [...] προσάγω και επικαλούμαι την υπ' αριθ. 2828/21.6.2000 απόφαση [...]». Με τα δεδομένα αυτά, εφ' όσον δεν προκύπτει ότι η εν λόγω απόφαση προσκομίσθηκε προαποδεικτικώς, όπως επιβάλλεται για κάθε αποδεικτικό μέσο από την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 150 του Κ.Δ.Δ., δεν ήταν εν πάση περιπτώσει ληπτέα υπ' όψη από το διοικητικό εφετείο, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα από τον αιτούντα είναι αβάσιμα και απορριπτέα. Απαράδεκτως εξ άλλου ο αναιρεσείων, με το από 29.1.2007 υπόμνημά του προς το Συμβούλιο της Επικρατείας επικαλείται ευθέως κατ' αναίρεση, προσκομίζοντάς την, την πιο πάνω απόφαση του ποινικού δικαστηρίου. Μειοψήφησαν [δύο Σύμβουλοι που], διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: “[...] Από τη διάταξη [του άρθρου 4 παρ. 1 του 7ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ], με την οποία θεσπίσθηκε ως κανόνας αυξημένης τυπικής ισχύος (άρθρο 28 παρ. 1 Συντ.) η αρχή *ne bis in idem*, και η οποία έχει πεδίο εφαρμογής στην κρινόμενη υπόθεση που αφορά «κατηγορία ποινικής φύσης» κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, συνάγεται ότι διοικητικό δικαστήριο ουσίας που κρίνει επί διαφοράς από πράξη επιβολής πολλαπλών τελών για λαθρεμπορία υποχρεούται να τερματίσει την ενώπιόν του διαδικασία με έκδοση απόφασης που ακυρώνει την πράξη επιβολής των τελών ή, αν αυτή έχει ήδη ακυρωθεί, που επικυρώνει τη σχετική κρίση, εφ' όσον επί της αντίστοιχης ποινικής κατηγορίας για λαθρεμπορία κατά του αυτού προσώπου βάσει των ιδίων κατ' ουσίαν πραγματικών περιστατικών, έχει εκδοθεί αμετάκλητη αθωωτική ή καταδικαστική απόφαση. (Βλ. αντί άλλων γνώμη μειοψηφίας στη σκέψη 8 της ΣτΕ 1522/2010). Η ύπαρξη και το αμετάκλητο των εν λόγω ποινικών αποφάσεων εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το διοικητικό δικαστήριο ως προϋπόθεση της ως άνω δημοσίας τάξεως υποχρεώσεώς του, κατ' ανάλογη εφαρμογή της προμνημονευθείσης παραγράφου 4 του άρθρου 5 του Κ.Δ.Δ. περί αυτεπάγγελτης λήψης υπ' όψη του δεδικασμένου. Υπό την προϋπόθεση, σύμφωνα και με την τελευταία αυτή διάταξη, ότι η σχετική ποινική απόφαση περιέχεται στα στοιχεία της δικογραφίας. Και αν μεν η απόφαση αυτή συμβαίνει να έχει προσαχθεί από τους διαδίκους προαποδεικτικώς, κατά το άρθρο 150 Κ.Δ.Δ., και εν γένει νομίμως, τότε λαμβάνεται υπ' όψη άνευ άλλου· αν δε προσκομισθεί μετά τη συζήτηση της υποθέσεως, το δικαστήριο, εναρμονίζοντας στην περίπτωση αυτή την υποχρέωσή του προς αυτεπάγγελτη εξέταση του ζητήματος με τη θεμελιώδη αρχή της αντιμωλίας, εκδίδει προδικαστική απόφαση προκειμένου να τη λάβει υπ' όψη αφού περιληφθεί νομίμως στο φάκελο της υποθέσεως και δοθεί έτσι η δυνατότητα στους διαδίκους να ακουστούν επ' αυτού. Σε κάθε δε περίπτωση, εφ' όσον προβληθεί σχετικός ισχυρισμός, έστω και το πρώτον μετά τη συζήτηση της υποθέσεως (πρβλ. και ΣτΕ Ολομ., 4487/2001), το δικαστήριο οφείλει να διαλάβει στην απόφασή του σχετική αιτιολογία. Εφ' όσον, συνεπώς, εν προκειμένω, ο αναιρεσείων προέβαλε, κατά τα προεκτεθέντα, με το υπόμνημα που κατέθεσε μετά τη συζήτηση της υποθέσεως στο διοικητικό εφετείο ότι υπήρχε αθωωτική ποινική απόφαση επί της λαθρεμπορίας για την οποία είχε κατηγορηθεί βάσει των αυτών, όπως και στην ένδικη υπόθεση, πραγματικών περιστατικών, και προσκόμισε, όπως ισχυρίσθηκε, στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο την εν λόγω απόφαση, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, με την οποία απορρίφθηκε η έφεση του αιτούντος χωρίς σκέψη επί του εν λόγω ζητήματος, είναι, κατά τη μειοψηφήσασα αυτή γνώμη, πλημμελώς αιτιολογημένη και για το λόγο αυτό, που συνάγεται από το αναίρετήριο και τους προσθέτους λόγους, θα έπρεπε να ανααιρεθεί.”

“Το Δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του, στο σημείο αυτό, το επιχείρημα της [Ελληνικής] Κυβέρνησης ότι, σε ορισμένες από τις επίμαχες διαδικασίες, οι αιτούντες δεν επικαλέσθηκαν παραδεκτώσ ενώπιον των αρμοδίων διοικητικών δικαστηρίων είτε τις αθωωτικές αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων είτε το γεγονός ότι οι αποφάσεις αυτές είχαν στο μεταξύ καταστεί αμετάκλητες. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, τα διοικητικά δικαστήρια δεν ήταν, επομένως, υποχρεωμένα να λάβουν υπόψη τους τις αθωωτικές ποινικές αποφάσεις. Ωστόσο, προκύπτει σαφώς από τη δικογραφία ότι σε όλες τις υποθέσεις οι αιτούντες επικαλέσθηκαν και κατέθεσαν τις αθωωτικές αποφάσεις, οι οποίες είχαν ήδη ισχύ δεδικασμένου [ως αμετάκλητες], τόσο ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας όσο και σε τελευταίο βαθμό, ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου, από τη στιγμή αυτή, δηλαδή από την επίκληση ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων της πρώτης ποινικής διαδικασίας, απέκειτο στο διοικητικό δικαστήριο που είχε επιληφθεί της υπόθεσης να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το αποτέλεσμα το οποίο οι επίμαχες αθωωτικές αποφάσεις θα μπορούσαν να έχουν στο πλαίσιο της εκκρεμούς διοικητικής δίκης. Σε αντίθετη περίπτωση, η μη λήψη υπόψη του στοιχείου της πρώτης «ποινικής διαδικασίας» θα ισοδυναμούσε με εκούσια ανοχή στην εσωτερική έννομη τάξη μιας κατάστασης που θα μπορούσε να παραγνωρίζει την αρχή *ne bis in idem*.”

Κατά την άποψή μου, η παραπάνω κρίση του ΕΔΔΑ εμφανίζει μια σειρά από αδυναμίες, που την καθιστούν ιδιαίτερα ευάλωτη και, τελικά, μη πειστική. Οι αδυναμίες αυτές μπορούν να συνοψισθούν στα ακόλουθα σημεία:

(α) Ο σχετικός ισχυρισμός της Ελλάδας συνιστούσε κατ’ ουσίαν (κατ’ ορθό νομικό χαρακτηρισμό, στον οποίο προβαίνει και αυτεπαγγέλτως το ΕΔΔΑ) και κατά τον προέχοντα χαρακτήρα του ένσταση απαραδέκτου, βάσει του άρθρου 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, λόγω παράλειψης των αιτούντων (Καπετάνιου και Νικολόπουλου) να εξαντλήσουν προσηκόντως τα εσωτερικά ένδικα μέσα, προβάλλοντας παραδεκτώσ τις οικείες αιτιάσεις του ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων. Επίσης, στην πρώτη υπόθεση (Καπετάνιου), ο ισχυρισμός ενείχε και ένσταση προδήλως εκπροθέσμου της προσφυγής (σύμφωνα με το άρ. 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ), το οποίο εξετάζεται και αυτεπαγγέλτως από το ΕΔΔΑ, λόγω πρόκλησης της προβληθείσας βλάβης και παραβίασης από την υπ’ αριθμ. 3552/1998 αναιρετική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία, αφενός, ήταν τελική ως προς το κριθέν με αυτήν ζήτημα της σχέσης μεταξύ της ποινικής και της διοικητικής δίκης (της μη δέσμευσης του διοικητικού δικαστηρίου από αθωωτική απόφαση)¹² και, αφετέρου, δέσμευε τόσο το δικάσαν Διοικητικό Εφετείο όσο και το Συμβούλιο της Επικρατείας στη μετ’ αναίρεση δίκη. Μολαταύτα, το ΕΔΔΑ δεν αντιμετώπισε τον ισχυρισμό ως τέτοια ένσταση, αλλά, χωρίς οποιαδήποτε σχετική εξήγηση, στο πλαίσιο της κρίσης του βασίμου της προσφυγής.

(β) Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτό, το ΕΔΔΑ δεν εξέτασε το επίμαχο δικονομικό ζήτημα βάσει του άρθρου 6 (παρ. 1) ή του άρθρου 13 της ΕΣΔΑ, που αφορούν σε τέτοια θέματα, αλλά κατά την εξέταση του βασίμου του λόγου περί παραβίασης του άρθρου 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου. Χωρίς να αναφέρει στη μείζονα πρόταση του συλλογισμού του

¹² Ειδικότερα, στην απόφαση αυτή κρίθηκε, μεταξύ άλλων, ότι από τις “[...] διατάξεις των άρθρων 89 παρ. 2, 97 παρ. 8 του Τελωνειακού Κώδικα και 120 παρ. 3 του Κώδικα Φορολογικής Δικονομίας, προκύπτει ότι η διαδικασία διοικητικής βεβαιώσεως της τελωνειακής παραβάσεως, η οποία κατατείνει στην επιβολή του πολλαπλού τέλους, είναι αυτοτελής και διακεκριμένη από την αντίστοιχη ποινική διαδικασία. Από αυτό έπεται ότι το διοικητικό δικαστήριο, κρίνοντας επί της διοικητικής παραβάσεως, δεν δεσμεύεται μεν από την τυχόν προηγηθείσα αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, υποχρεούται όμως να λάβει υπ’ όψη του και να εκτιμήσει την απόφαση αυτή προς μόνρφωση της κρίσεώς του [...]”.

κάποια σχετική αρχή (βλ. “Γενικές αρχές”, που περιγράφονται στις σκέψεις 62-64 της απόφασης *Καπετάνιος*), το ΕΔΔΑ διαμόρφωσε κατ’ ουσίαν, στην υπαγωγή (σκέψεις 65 επ., περί “εφαρμογής” των γενικών αρχών στις συγκεκριμένες υποθέσεις), ένα νέο, δικονομικού περιεχομένου, σκέλος της απαγόρευσης *ne bis in idem*. Η επίκληση κάποιου κανόνα το πρώτον στην υπαγωγή δεν είναι ασυνήθιστη σε δικαστική απόφαση, αλλά μπορεί να θεωρηθεί ως δικαιολογημένη μόνον εφόσον ο νεοπαγής κανόνας απορρέει αβίαστα από ήδη υφιστάμενους και αρκούντως σαφείς (νομοθετικούς ή νομολογιακούς) κανόνες. Τούτο δεν συνέβαινε εν προκειμένω, λαμβανομένης υπόψη όχι μόνο της σχετικής έλλειψης της μείζονας, αλλά και της ως άνω αρχής της επικουρικότητας, καθώς και της συναφούς νομολογίας του ΕΔΔΑ ότι, για να διαπιστωθεί παραβίαση του άρθρου 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου, η ύπαρξη της πρώτης “ποινικής” διαδικασίας πρέπει να είναι γνωστή στο διοικητικό ή δικαιοδοτικό όργανο ενώπιον του οποίου εκκρεμεί η δεύτερη διαδικασία¹³ και ο αιτών πρέπει να έχει αξιοποιήσει τις προβλεπόμενες στο εθνικό δίκαιο διαδικαστικές δυνατότητες αποτροπής του *bis in idem*¹⁴.

(γ) Ο νέος αυτός δικονομικός κανόνας, που εισάγεται με τη σκέψη 66 της *Καπετάνιος*, έχει το ακόλουθο περιεχόμενο και αιτιολογικό έρεισμα: εφόσον γίνει επίκληση, ακόμα και απαραδέκτως κατά το εθνικό δικονομικό δίκαιο, της σχετικής ποινικής διαδικασίας και απόφασης, ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου στο οποίο εκκρεμεί η έτερη “ποινική” διαδικασία, το τελευταίο (συμπεριλαμβανομένου του Συμβουλίου της Επικρατείας) οφείλει να ερευνήσει αυτεπαγγέλτως την επιρροή της ποινικής απόφασης στη διοικητική δίκη, από την άποψη του *ne bis in idem*, εξετάζοντας το αμετάκλητο και το περιεχόμενο της απόφασης αυτής, διότι, άλλως, θα ανεχόταν εκουσίως μια κατάσταση η οποία ενδέχεται, αναλόγως των συνθηκών, να παραβιάζει την αρχή *ne bis in idem*. Κατά τη γνώμη μου, η δικαιολογητική βάση του παραπάνω κανόνα παρίσταται εξαιρετικά αδύναμη και κινείται εκτός της λογικής της θεμελιώδους αρχής της επικουρικότητας. Πράγματι, η εφαρμογή οποιουδήποτε εθνικού δικονομικού κανόνα που επιβάλλει περιορισμούς ως προς το παραδεκτό ενδίκου βοηθήματος/μέσου ή προβαλλόμενου με αυτό λόγου σχετικού με παραβίαση δικαιώματος κατά την ΕΣΔΑ, όπως του προβλεπόμενου στο άρ. 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου, είναι φανερό ότι μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό του ελέγχου της ύπαρξης μιας τέτοιας παράβασης και, κατ’ ακολουθίαν, στην (εκούσια) ανοχή και παγίωση της οικείας επίδικης κατάστασης. Άλλωστε, το ίδιο συμβαίνει και όταν το ΕΔΔΑ απορρίπτει ως अपараδέκτη κάποια προσφυγή, με βάση το άρθρο 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ. Το ζήτημα, λοιπόν, δεν μπορεί να τεθεί ευλόγως στη βάση (και να επιλυθεί ικανοποιητικά με το επιχείρημα) που προκύπτει από την τελευταία περίοδο της σκέψης 66 της *Καπετάνιος*.

(δ) Πέραν τούτου, το ΕΔΔΑ αντιπαρήλθε ανεξήγητα το ανωτέρω ζήτημα στο πλαίσιο της εξέτασης και αποδοχής του λόγου περί παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας, μολονότι ετίθετο και στο δεύτερο αυτό σκέλος των υποθέσεων.

Στο πλαίσιο του διαλόγου μεταξύ του Δικαστηρίου του Στρασβούργου και του εθνικού δικαστή, η “απάντηση” του Συμβουλίου της Επικρατείας στην προεκτεθείσα προσέγγιση του ΕΔΔΑ ήρθε γρήγορα, με την απόφαση ΣτΕ 2403/2015. Η απόφαση αυτή, η οποία δημοσιεύθηκε τον Ιούνιο του 2015 και φέρει ημερομηνίες διάσκεψης του

¹³ Βλ. ΕΔΔΑ (decision) 3.10.2002, 48154/99, *Zigarella κατά Ιταλίας*, ΕΔΔΑ 25.6.2009, 55759/07, *Maresti κατά Κροατίας*, σκέψη 66 και ΕΔΔΑ 18.11.2011, 53785/09, *Tomasovic κατά Κροατίας*, σκέψη 29 (με αντίθετη άποψη στη συγκλίνουσα γνώμη του Έλληνα δικαστή Σισιλιάνου). Όπως έχω σημειώσει στη μονογραφία μου “*Διοικητικές Κυρώσεις και Θεμελιώδη Δικαιώματα*”, Νομική Βιβλιοθήκη 2014, σελ. 174, υποσημ. 180, «Τούτο συνάγεται a fortiori από την προϋπόθεση του παραδεκτού σχετικής προσφυγής στο ΕΔΔΑ περί εξάντλησης των εσωτερικών ενδίκων μέσων, κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει προβάλει κατ’ ουσίαν παράπονο για παράβαση της αρχής *ne bis in idem*, ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τους οικείους εθνικούς δικονομικούς κανόνες και εντός των προθεσμιών που αυτοί ορίζουν [...]».

¹⁴ Βλ. ΕΔΔΑ 10.10.2013, 51355/10, *Torici κατά Κροατίας*, σκέψεις 50-54 και ΕΔΔΑ 20.5.2014, 758/11, *Häkkä v. Finland*, σκέψεις 52-53.

Μαΐου 2015, δεν περιέχει κάποια ρητή αναφορά στην παραπάνω πρωτότυπη κρίση της Καπετάνιος (ούτε, άλλωστε, σε κάποια άλλη σκέψη της), αλλά εμμέσως πλην σαφώς δεν την αποδέχεται, με τον ακόλουθο συλλογισμό, ο οποίος αναλύει και τέμνει το πρόβλημα βάσει τόσο της αρχής της επικουρικότητας κατά την ΕΣΔΑ όσο και της σχετικής ενωσιακής αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών:

“7. [...] κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων της τελωνειακής νομοθεσίας και του άρθρου 5 (παρ. 2 και 4) του ΚΔΔ, [...] όταν μεταξύ των στοιχείων υπόθεσης περιλαμβάνεται απόφαση πρωτοβάθμιου ή δευτεροβάθμιου ποινικού δικαστηρίου και δεν προβάλλεται ούτε προκύπτει ότι αυτή κατέστη αμετάκλητη, το διοικητικό δικαστήριο καμία υποχρέωση δεν έχει να εκδώσει προδικαστική απόφαση προκειμένου να διαπιστώσει μην τυχόν κατέστη αμετάκλητη [...]. Συναφώς επισημαίνεται ότι δεν προκύπτει κάτι διαφορετικό από τις επιταγές της ΕΣΔΑ και του ενωσιακού δικαίου που [απορρέουν από το τεκμήριο αθωότητας και το *ne bis in idem*], λαμβανομένης υπόψη της θεμελιώδους αρχής της δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την αρχή αυτή, απόκειται καταρχήν σε κάθε κράτος μέλος να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες κατ’ εφαρμογή των οποίων παρέχεται έννομη προστασία των προβλεπόμενων από το ευρωπαϊκό δίκαιο ουσιαστικών δικαιωμάτων των ιδιωτών, υπό την προϋπόθεση ότι οι κανόνες αυτοί, αφενός, δεν είναι λιγότερο ευνοϊκοί από εκείνους που αφορούν παρόμοιες ένδικες προσφυγές βάσει του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και, αφετέρου, δεν καθιστούν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί το ευρωπαϊκό δίκαιο (αρχή της αποτελεσματικότητας). Η εν λόγω αρχή όχι μόνο διακηρύσσεται παγίως στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και ήδη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΚ/ΔΕΕ - βλ. λ.χ. αποφάσεις *Van Schijndel* και *van Veen*, C-430/93 και C-431/93, EU:C:1995:441, σκέψη 17· *Unibet*, C-432/05, EU:C:2007:163, σκέψεις 39 και 43, καθώς και *van der Weerd* κ.λπ., C-222/05 έως C-225/05, EU:C:2007:318, σκέψη 28), αλλά συνάγεται με σαφήνεια και από την πάγια νομολογία του ΕΔΔΑ κατά την οποία ο αιτών υποχρεούται, επί ποινή απαραδέκτου της αίτησής του (άρθρ. 35 παρ. 1 της ΕΣΔΑ), να έχει διατυπώσει κατ’ ουσίαν το οικείο παράπονό του στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο, τηρώντας τις προθεσμίες και λοιπές τυπικές απαιτήσεις του εθνικού δικαίου και, περαιτέρω, οφείλει να έχει χρησιμοποιήσει κάθε δικονομική δυνατότητα που του χορηγεί η εσωτερική έννομη τάξη και η οποία είναι ικανή να αποτρέψει την (προβαλλόμενη) παραβίαση των δικαιωμάτων του από την ΕΣΔΑ [βλ. λ.χ. αποφάσεις του ΕΔΔΑ *Cardot v. France*, 19.3.1991, σκέψη 34· *Akdivar and Others v. Turkey* (μειζ. συνθ.), 16.9.1996 (21893/93), σκέψη 66· *Vučković and Others v. Serbia* (μειζ. συνθ.), 25.3.2014 (17153/11 κ.λπ.), σκέψη 72 και *Yurtsever and Others v. Turkey*, 20.1.2015 (14946/08 κ.λπ.), σκέψη 85]. Ειδικότερα, η ανωτέρω αρχή, που ισχύει, μεταξύ άλλων, για τους κανόνες περί απόδειξης και περί βάρους απόδειξης στις τελωνειακές διαφορές (βλ. ΔΕΕ *Unitrading*, C-437/13, EU:C:2014:2318, σκέψεις 27 και 33· *Direct Parcel Distribution Belgium*, C-264/08, EU:C:2010:43, σκέψεις 33 και 34), καλύπτει και το ζήτημα της μη αυτεπάγγελτης εξέτασης από τον εθνικό δικαστή της συνδρομής ορισμένου πραγματικού ή νομικού στοιχείου, όπως ο αμετάκλητος χαρακτήρας σχετικής ποινικής απόφασης, που συνιστά προϋπόθεση για την εφαρμογή διατάξεων του ενωσιακού δικαίου ή της ΕΣΔΑ και την οποία δεν επικαλούνται ή/και δεν αποδεικνύουν οι διάδικοι που έχουν συμφέρον προς τούτο. Πράγματι, ενόψει των αναγκών προστασίας των δικαιωμάτων άμυνας του αντιδίκου, διασφάλισης της ομαλής διεξαγωγής της δίκης και αποφυγής καθυστερήσεων συμφυών προς τη διερεύνηση τέτοιων στοιχείων, η προαναφερόμενη αρχή της αποτελεσματικότητας (του ευρωπαϊκού δικαίου) δεν επιβάλλει στον εθνικό δικαστή την υποχρέωση να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τη συνδρομή τους (πρβλ.

τις προαναφερόμενες αποφάσεις του ΔΕΚ Van Schijndel και van Veen, σκέψεις 19-22, καθώς και van der Weerd, σκέψεις 33-42), τούτο δε ισχύει, ιδίως, στο πεδίο των φορολογικών και τελωνειακών διαφορών, όπου η κατά το δυνατόν ταχεία επίλυσή τους από το δικαστή, η οποία, άλλωστε, συνιστά επιταγή του άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (βλ. λ.χ. ΕΔΔΑ 21.5.2015, 53723/13, *Zavodnik v. Slovenia*, σκέψη 72, στην οποία σημειώνεται ότι το άρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ απαιτεί από τα κράτη μέλη τη θέσπιση δικονομικών ρυθμίσεων που να εξυπηρετούν την ανάγκη ταχείας και αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης), έχει μεγάλη σημασία για τη δημοσιονομική διαχείριση και την εν γένει οικονομική ζωή της χώρας (πρβλ. ΣτΕ 761/2014 επταμ.). Συνεπώς, σε υπόθεση, όπως η παρούσα, όπου άλλωστε οι αιτούντες δεν προβάλλουν (και, δη, κατά τρόπο ορισμένο και επαρκώς τεκμηριωμένο) ότι ήταν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής η επίκληση και η τεκμηρίωση ενώπιον του δικάσαντος Εφετείου του αμετακλήτου της οικείας αθωωτικής ποινικής απόφασης, προς στήριξη της άσκησης των ως άνω θεμελιωδών δικαιωμάτων τους από το ενωσιακό δίκαιο και την ΕΣΔΑ, δεν ανακύπτει ζήτημα παραβίασης της αρχής της αποτελεσματικότητας. Επιπλέον, δεν γεννάται αμφιβολία ως προς την τήρηση και της ανωτέρω αρχής της ισοδυναμίας, καθώς η επίμαχη ρύθμιση του ΚΔΔ εφαρμόζεται γενικά στα ένδικα βοηθήματα και μέσα, ανεξαρτήτως του εάν (τα προβαλλόμενα με αυτά παράπονα) στηρίζονται στο εσωτερικό ή στο ευρωπαϊκό δίκαιο. Συνεπώς, ο προαναφερόμενος εθνικός δικονομικός κανόνας, κατά τον οποίο το διοικητικό δικαστήριο δεν έχει υποχρέωση να ερευνήσει αυτεπαγγέλτως το τυχόν αμετάκλητο της οικείας ποινικής απόφασης, είναι συμβατός με το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο και με την ΕΣΔΑ.”

Περαιτέρω, στην υπαγωγή της απόφασης ΣτΕ 2403/2015, έγιναν δεκτά τα ακόλουθα:

“11. Επειδή, προβάλλεται ότι, κατ’ εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, σε συνδυασμό με τα άρθρα 5 και 151 του ΚΔΔ, το δικάσαν Εφετείο δεν εξέτασε αυτεπαγγέλτως, ως όφειλε, το αμετάκλητο της ως άνω αθωωτικής ποινικής απόφασης, η οποία είχε πράγματι καταστεί αμετάκλητη, με συνέπεια να δεσμεύει το διοικητικό δικαστήριο, όσον αφορά την εκτίμηση του πραγματικού της υπόθεσης. Ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, σύμφωνα με όσα έγιναν ερμηνευτικώς δεκτά στις σκέψεις 5 και 7.
12. Επειδή, περαιτέρω, οι αναιρεσιόντες προβάλλουν ότι, ακόμα κι αν το δικάσαν Εφετείο δεν είχε υποχρέωση να εκδώσει προδικαστική απόφαση για το ανωτέρω ζήτημα του αμετακλήτου της οικείας αθωωτικής ποινικής απόφαση, πάντως, με βάση τα σχετικά στοιχεία που προσκομίζουν (με το από 2.2.2012 υπόμνημά τους) προς στήριξη της κρινόμενης αίτησής τους, το Συμβούλιο της Επικρατείας, «[...] ως αναιρετικό δικαστήριο, ενόψει της αποδεικνυόμενης ενώπιον αυτού αμετακλήτου αθώωσης εμποδίζεται πλέον να επικυρώσει την απόφαση του ουσιαστικού δικαστηρίου, που αποδέχεται τη διάπραξη λαθρεμπορίας [διότι] η εφαρμογή της αποδεικνυόμενης οριστικοποίησης του τεκμηρίου αθωότητας [...] επενεργεί αντικειμενικά απέναντι σε κάθε διοικητική ή δικαιοδοτική αρχή και στην περίπτωση της αναιρετικής διαδικασίας ανεξαρτήτως σφάλματος της ελεγχόμενης απόφασης [και συνεπώς] θα πρέπει να εξαφανισθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να ακυρωθεί η πληττόμενη δια της προσφυγής πράξη [...]». Ο λόγος πρέπει να απορριφθεί, αφενός, ως απαράδεκτος, διότι οι αναιρεσιόντες δεν αποδίδουν σφάλμα στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, αλλά κατ’ ουσίαν επιχειρούν, δια της προσκόμισης απαραδέκτως το πρώτον κατ’ αναίρεση στοιχείων περί του προβαλλόμενου αμετακλήτου της επίμαχης ποινικής απόφασης (πρβλ. ΣτΕ 4044/2013), να καλύψουν εκ των υστέρων την παράλειψή τους να επικαλεσθούν το αμετάκλητο και να υποβάλουν τα περί τούτου στοιχεία στο δικάσαν Εφετείο – παράλειψη

την οποία, άλλωστε, ουδόλως δικαιολογούν, καθώς δεν προβάλλουν και, δη, τεκμηριωμένα ότι ήταν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής η επίκληση και η προσκόμιση των σχετικών στοιχείων ενώπιον του Εφετείου – και, αφετέρου, σε κάθε περίπτωση, ως αβάσιμος, δεδομένου ότι, σύμφωνα και με τα κριθέντα στη σκέψη 5, το τεκμήριο αθωότητας που απορρέει από αμετάκλητη απαλλακτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σε υπόθεση λαθρεμπορίας δεν παράγει, στο πλαίσιο της οικείας διοικητικής δίκης και, ειδικότερα, της αναιρετικής, τη δέσμευση και το αποτέλεσμα που επικαλούνται οι αναιρεσεύοντες.

13. Επειδή, προβάλλεται ότι το επίδικο πολλαπλό τέλος συνιστά κύρωση “ποινικής” φύσης και, συνεπώς, ενόψει της ως άνω (αθωωτικής) ποινικής απόφασης, η επιβολή του, κατ’ εφαρμογή των διατάξεων που το προβλέπουν, αντίκειται στο άρθρο 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και στο άρθρο 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο λόγος, καθ’ ερμηνεία του οποίου πλήσσει η κρίση της αναιρεσιβαλλόμενης απόφασης περί αυτοτέλειας της διοικητικής διαδικασίας και δίκης περί του πολλαπλού τέλους για παράβαση λαθρεμπορίας, σε σχέση με την αντίστοιχη ποινική διαδικασία, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος, διότι, σύμφωνα με όσα έγιναν ερμηνευτικώς δεκτά στις σκέψεις 6 και 7, η κατοχυρωμένη στην ΕΣΔΑ και στο πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο αρχή *ne bis in idem* δεν αποκλείει την παράλληλη διεξαγωγή “ποινικών” διαδικασιών κατά του ίδιου προσώπου και για την ίδια κατ’ ουσίαν παράβαση και η εφαρμογή της από το διοικητικό δικαστήριο, λόγω σχετικής ποινικής δίκης, απαιτεί αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου, στην προκείμενη δε περίπτωση το αμετάκλητο της οικείας 5970/2007 απόφασης του Β’ Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Θεσσαλονίκης δεν προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση (όπου μάλιστα σημειώνεται ότι δεν προέκυπτε καν ότι η ποινική απόφαση είχε καταστεί τελεσίδικη) ούτε οι αναιρεσεύοντες επικαλέσθηκαν το αμετάκλητο και προσκόμισαν στοιχεία περί τούτου ενώπιον του δικάσαντος Διοικητικού Εφετείου, το οποίο δεν είχε υποχρέωση να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα (πρβλ. ΣτΕ 1879/2014, 421/2014 εν συμβ., 2375/2013 εν συμβ. κ.ά.) ούτε, άλλωστε, προβάλλεται (και, δη, τεκμηριωμένα) ότι ήταν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής η επίκληση και η προσκόμιση στο Εφετείο των σχετικών στοιχείων, τα οποία απαραδέκτως προσκομίζονται το πρώτον κατ’ αναίρεση.”

Συνοπτικά, η προσέγγιση του Συμβουλίου της Επικρατείας στην απόφαση 2403/2015 συνίσταται στο ότι (α) το διοικητικό πρωτοδικείο ή εφετείο δεν απαιτείται να θεραπεύσει με δικές του (αυτεπάγγελτες) ενέργειες τυχόν παραλείψεις του ιδιώτη διαδίκου, όσον αφορά την παραδεκτή προβολή και τεκμηρίωση, με βάση τον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ΚΔΔ), του αμετακλήτου σχετικής ποινικής απόφασης¹⁵, δεδομένου ότι οι διέπουσες το ζήτημα διατάξεις του ΚΔΔ δεν περιορίζουν δυσανάλογα το δικαίωμα αποτελεσματικής ένδικης προστασίας και (β) η εξέταση του εν λόγω αμετακλήτου απευθείας από το ΣτΕ δεν επιτρέπεται, τουλάχιστον καταρχήν, διότι θα οδηγούσε σε υπέρβαση των ορίων της αναιρετικής του αρμοδιότητας (που συνίσταται στον έλεγχο νομικών σφαλμάτων της προσβαλλόμενης δικαστικής απόφασης, ενόψει των διαδικαστικών εγγράφων της δίκης ενώπιον του εκδόντος την αναιρεσιβαλλόμενη διοικητικού δικαστηρίου και κατ’ αποκλεισμό εγγράφων προσκομιζόμενων το πρώτον ενώπιον του Ανααιρετικού), υπό την επιφύλαξη, πάντως, της περίπτωσης κατά την οποία ο αναιρεσεύων προβάλλει τεκμηριωμένα ότι ήταν αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής η επίκληση και προσκόμιση ενώπιον του δικάσαντος διοικητικού δικαστηρίου των οικείων αποδεικτικών στοιχείων, καθόσον, σε τέτοια περίπτωση,

¹⁵ Κατά μείζονα λόγο, τούτο ισχύει επίσης για την επίκληση και απόδειξη της ύπαρξης και του περιεχομένου της ποινικής απόφασης.

μπορεί να ανακύψει σοβαρό ζήτημα υπέρμετρου περιορισμού της ένδικης προστασίας του δικαιώματος που απορρέει από το άρ. 4 του 7^{ου} Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας, υιοθετώντας την ανωτέρω προσέγγιση, “μίλησε”, ως εθνικός και ως ευρωπαίος δικαστής, με τη “γλώσσα” του ΔΕΕ και του ΕΔΔΑ και εξήγησε (ικανοποιητικά ελπίζω, ως εισηγητής της υπόθεσης και συγγραφέας της απόφασης) την απόκλιση της από την - μεμονωμένη στη μέχρι τώρα νομολογία του ΕΔΔΑ - κρίση της σκέψης 66 της *Καπετάνιος*, η οποία δεν περιλαμβάνει, ούτε στη μείζονα ούτε στην υπαγωγή, οποιονδήποτε προβληματισμό σχετικά με τις προαναφερόμενες αρχές της επικουρικότητας του ελέγχου του ΕΔΔΑ και της διαδικαστικής/δικονομικής αυτονομίας των κρατών μελών. Συναφώς επισημαίνω ότι δεν υπήρξε παρόμοιος προβληματισμός και αναφορικά με την αιτίαση η οποία έγινε δεκτή στην επακολουθήσασα καταδικαστική απόφαση του ΕΔΔΑ *Χήτος κατά Ελλάδας*¹⁶. Δεδομένου ότι οι αρχές αυτές κατέχουν, κατά τα προεκτεθέντα, κεντρική θέση στο ευρωπαϊκό σύστημα προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μάλλον είναι σκόπιμο να τυγχάνουν ενδελεχέστερης εξέτασης και περισσότερο αυστηρής και συστηματικής εφαρμογής στις αποφάσεις των Τμημάτων του ΕΔΔΑ. Τούτο, άλλωστε, θα συντελέσει στην εμπέδωση του κλίματος αλληλοσεβασμού και γόνιμου διαλόγου μεταξύ του ΕΔΔΑ και των εθνικών δικαστηρίων, ιδίως δε των ανωτάτων.

Ιούλιος 2015

*Ι. Δημητρακόπουλος
Πάρεδρος ΣτΕ*

¹⁶ Στην απόφαση αυτή, το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 4 της ΕΣΔΑ (απαγόρευσης αναγκαστικής εργασίας), με το σκεπτικό ότι, κατόπιν σχετικής υπενθύμισης του χρέους του από την αρμόδια Δ.Ο.Υ., ο αιτών εξόφλησε το 2010, στο σύνολό του, το καταλογισθέν ποσό της εξαγοράς του υπόλοιπου της υποχρεωτικής υπηρεσίας του ως στρατιωτικού ιατρού, αποχωρήσαντος προώρως από το στράτευμα, μαζί με κάποιους τόκους (αφού ένα σημαντικό ποσοστό αυτών διεγράφη, λόγω της καταβολής), χωρίς να του δοθεί η δυνατότητα σταδιακής εξόφλησης με δόσεις. Ωστόσο, από το ιστορικό της υπόθεσης, όπως αυτό περιγράφεται στην εν λόγω απόφαση του ΕΔΔΑ, ουδόλως προκύπτει ότι ο αιτών είχε διατυπώσει σχετικό αίτημα ή παράπονο ενώπιον της Διοίκησης και ότι, στη συνέχεια, άσκησε ένδικο βοήθημα για το επίμαχο ζήτημα, του τρόπου αποπληρωμής του χρέους του, το οποίο διακρίνεται σαφώς από τα ζητήματα του θεμιτού της δημιουργίας του χρέους (δηλαδή, της επιβολής υποχρέωσης πληρωμής ποσού εξαγοράς της εναπομένουσας υποχρεωτικής στρατιωτικής υπηρεσίας) και του ύψους αυτού, τα οποία είχε θέσει ο αιτών με την έφεσή του στο Ελεγκτικό Συνέδριο.